

Mielas dienoraštis, arba Ką galima rasti sulaužius dienoraščio spynelę

„Kas dar rašo dienoraštį, jei yra kompiuteris? Jokiam naktines spintėles stačiuje neberastum dienoraščio.“ (13, p. 5)

Sunku pasakyti, kiek vaikų ir paauglių šiais laikais rašo dienoraštį. Retas suaugęs žmogus rašo dienoraštį sau, tačiau rašytojai nevengia jų kurti jaunajam skaitytojui.

Dienoraščio žanro kūrinys vaikams ar paaugliams pasiūlia skystis nebūtų galima – lietuvių kalba išleista apie 30 originalių ir vertstinių šio žanro knygų (dar reikėtų suskaičiuoti ir tęsinius), skirty ir ką tik pradėjusiam skaityti vaikui, ir su-dėtingų tiek stiliaus, tiek temos atžvilgiu. (Stūlomų knygų sąrašas pateiktas teksto gale.)

Išpopuliarėjęs sentimentalizmo laikais, patyręs kaitų, šis literatūros žanras aktualus ir įdomus ir šiomis dienomis. Iš užrakinto sąsiuvinio persikėlęs į interneto erdvę ir įgavęs tinklaraščio pavadinimą jis neprarado griežtos struktūros rėmų.

Tai pirmu asmeniu pasakojami chronologiškai išdėstyti, datuoti įrašai, kuriuose periodiškai fiksuojami pagrindinio knygos veikėjo jausmai, išgyvenimai, įvykiai, aplinka, gal kiek rečiau – platesnė socialinė aplinka.

Kaip ir suaugusiųjų, taip ir vaikų literatūroje dienoraščiai gali būti fiktyvūs (grožinė literatūra) arba autobiografiniai, paremti tikrais įvykiais, užrašais. Nors dienoraštis ir vadinamas autentišku vaiko, paauglio balsu, autobiografinių, autentiškų dienoraščių nėra daug (8, 16, 17, 18).

1

Grožiniuose dienoraščiuose pagrindinio veikėjo kalbos autentiškumas (arba gebėjimas patraukti to paties amžiaus skaitytoją) priklauso nuo knygos autoriaus meistrystės – kaip jis perima paauglio kalbą, žargoną, minties eigą, kaip perteikia jausmų pasaulį (tai tarsi gebėjimas įsi-gyventi į paauglį, sulaužyti bręstančio žmogaus paslaptį kodą, jo dienoraščio spynelę). Neretai dienoraščiai paaugliams rašomi remiantis sava patirtimi (jaunų autorių knygos – 14, 15, 19), jaunystės dienoraščiai pasitelkiami darbu su paaugliais mokyklose, vaikų socializacijos centruose (7, 13).

Bene labiausiai suasmenintos formos literatūra – dienoraščiai – leidžia skaitytojui tarsi prisiskverbtį į veikėjo mintis ir gyvenimą, tapatinis su juo, susipažinti su jo gyvenimiška patirtimi. Vaikų, paauglių rašyti dienoraščiai suteikia autentiškų įžvalgų iš nepilnamečių perspektyvos.

Dienoraščio žanras yra gana konservatyvus. Jei tai grožinis kūrinys, struktūra gamtinai griežta. Knygos veiksmas turi konkrečią pradžią, kulminaciją ir pabaigą. Panaši ir kiekvienos veikėjo dienos veiksmo schema – dienų, kai veikėjui kas nors nutiko, dažniausiai yra daugiau nei tų, kai nieko nevyko. Dienoraščio veiksmas neapima labai ilgo laiko – viskas rutuliojasi sąlyginai greitai, knygoje aprašomas laikas – keli mėnesiai, daugiausia vieni mokslo metai. Retas rašytojas ryžiasi lydėti personažą ir stebėti jo raidą keletus metus ar net dešimtmečius (13). Autobiografiniai dienoraščiai tokios griežtos struktūros gali ir neturėti (16). Naudojant toki suvaržytą dienoraščio karkasą, autoriui skaitytoją reikia patraukti aktualiomis temomis, kalba, nuotaika, stilistiniais ar

2

vizualiniais eksperimentais, originalumu. Todėl skaitytojas (ypač paauglys) turi gana didelį pasirinkimą dienoraščių, kuriuose randa visko: nuo humoro iki nevilties, nuo sentimentalumo iki nenuadalintos ironijos.

Dienoraščiai ir linksmybės

Neretas skaitytojas savarankišką skaitymo kelią pradeda pasirinkdamas paprastas, smagias, lengvai ir GREITAI perskaitomas knygas (1, 2, 3, 4). Nevengia atsirinkti jų pagal lytį – skaito tik berniukiškas ar mergaitiškas.

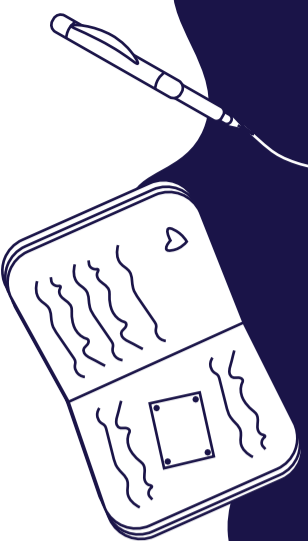
Tokių knygų veikėjas atrodo vis tokio pat amžiaus, pernelyg nesikeičiantis – primena animacinio serijalo personažus. Skaitytoją patraukia ir knygų maketas: didesnis šriftas, komiksų elementai.

Nors tai visus dienoraščių kanonus atitinkančios knygos, jos, neretai leidžiamos ciklais, viena su kita nesusižiusos. Dažnai nėra skirtumo, kuri knyga bus skaitoma pirmiau.

Skaitytojas neapsunkinamas vaizduojant sudėtingesnę veikėjo brandą, gvildenant rimtas temas.

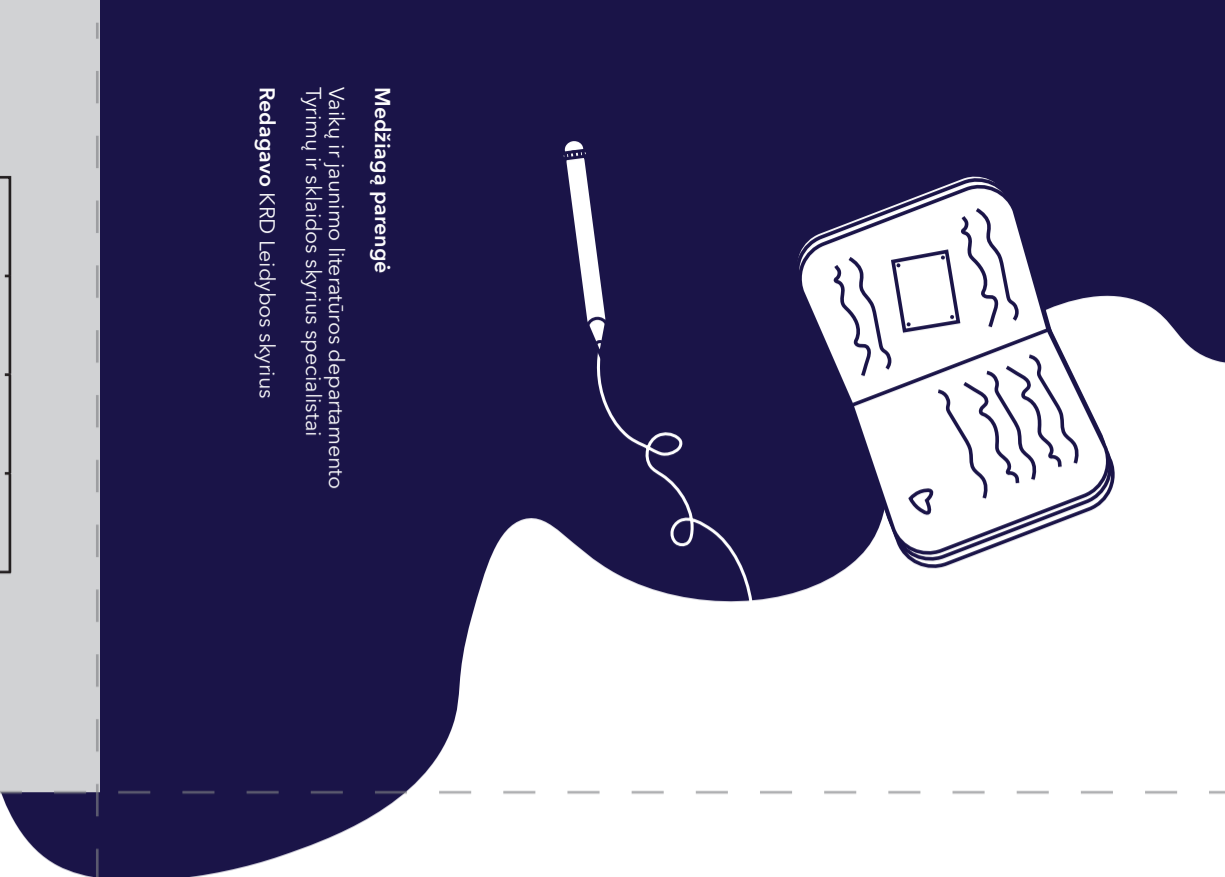
Tai pramoginė lektūra, kurią skaitant džiugina ir prajuokina suaugusiems nesuprantami dalykai ar smulkmenos, balansuojančios ant banalumo, pigaus humoro ar primityvumo ribos. Vis dėlto negalima nuvertinti jų indėlio ugdant skaitymo įpročių ir suvokimą, kad skaitymas teikia džiaugsmą. Tai ir pasididžiavimo knygos – vaikas turi puikią progą pasigirti perskaitęs net 15 knygų, įgyti skaitymo įpročių ir teigiamą priklausomybę (dauguma šių knygų turi tęsinius).

3

Dienoraščiai

Dienoraščiai ir identiteto paieška, asmenybės formavimasis

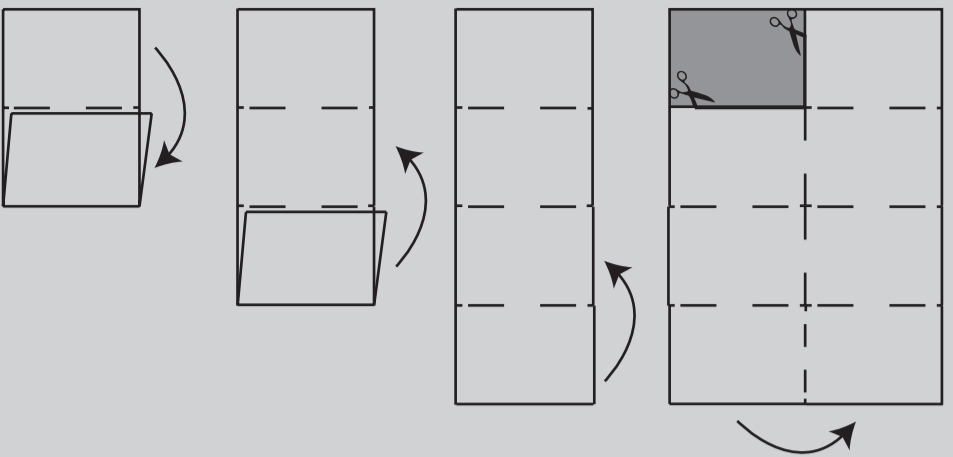
Augantis ir rimtėjantis dienoraščių skaitytojas ieško savo vietos šeimoje, mokykloje, apskritai šiame pasaulyje (ir knygų, kuriose apie tai rašoma). Todėl ar būtų skaitoma XIX a. pabaigos, ar XXI a. pirmųjų dešimtmečių knyga, jās sieja vienas bendras dalykas – bandymas suvokti savo identitetą, įsitvirtinimas socialume (šeimoje, mokykloje, tarp draugų). Kartu vaikas jaučiasi (arba nori) būti asmenybė.

Šių knygų veiksmo schema gana paprasta: veikėjas nesi-
jaučia pripažintas, neturi vietos pasaulyje, kažkas įvyksta ir ji
privertčia keistis ar susitaikyti su savo kitiškumu. Jis įgana
pasitikėjimo savimi, įgyja draugų, užmezga (arba persvarsto)
santykius su draugais.

Svarbus ir santykis su tėvais (šeimų modeliai skirtingi – iš-
irusios, nepilnos, byrančios šeimos arba priešingai – labai
tvirtos ir palaikančios). Chrestomatinis paauglio ir neva nie-
ko nesuprantančio suaugusiojo supriešinimas (neretai tėvai
suvokiama kaip tik pakenkti ir riboti norintys stabdūnai). Vis
dėto šeima, kad ir kokia ji būtų, dažniausiai išgelbėja vei-
kėjų sudėtingose situacijose, šeimos nariai dažniausiai yra
teigiami, personažai, jie slapčia padeda, palaiko, pagaliau
tai jie (dažniausiai mama) duoda pagrindiniam veikėjui die-
norąštį ir paskatina jį rašyti.

Šiose knygose nemaža naivumo ir svajonių, neretos yra
laimingos pabaigos situacijos – gal į tave pasižiūrės
svajonių vaikinas, gal vieną rytą atsibusi nežinomos
karalystės paveldėtoja, gal sulauksi pripažinimo sau
artimoje ar tolimoje srityje ir t. t.

4

Antrajį pasaulinį karą. Aiškios fizinės ir psichologinės (vidi-
nės) pasakotojo kovos. Šiuo atveju autobiografinių tekstų
dienoraščio paskirtis dvejoja – patikėtinio ir terapeuto.
Žinoma, dažnai tokie dienoraščiai skaitomi ne tik kaip vai-
ko, paauglio brandos kelias, bet ir kaip istorinis liudijimas.

Tiek popieriniai, tiek skaitmeniniai realūs ar fiktyvūs dieno-
raščiai, kurie dabar yra paauglio saviraiška, balsas, noras
išsipasakoti, ateityje bus skaitomi kaip tam tikro laikotarpio
metraščiai, juose, kaip jokioje kitoje paaugliams skirtoje
knygoje, bus galima rasti visą paauglio aplinkos komplek-
tą: tarpusavio santykius (draugai ir šeimų modeliai), kalbos
stiliistiką (slengas, prasminiai pasakojimo akcentai), kitus
specifinius tik tam tikram laikotarpiui būdingus elementus
(maistas, muzika, mados, gėrimai, narkotikai ir t. t.). Vertingi
su labai konkrečiomis datomis rašyti dienoraščiai (8, 11, 13,
16), yra nemažai tekstų, kuriuose laikotarpį galima nujausti
iš užuominų į naudojamą buitinę techniką, įrenginius, ma-
das, atlikėjus ir kitus elementus („Youtube“, „eBay“ ir kt.).

Patrauklus dienoraščiai gali skatinti skaitytojus kurti, ne-
svarbu, ar tai spynele užrašintas sąsiuvinis, ar slaptžodžiu
apsaugoti ir nepublikuoti tinklaraščio įrašai. Populiarumui
ar didesnei auditorijai pasiekti nebereikia popierinės spa-
udos. Bet jei rašantysis nori užauginti ir vėliau išlaikyti gerbėjų
auditoriją, jos dėmesį – turi rašyti kasdien. Taiigi nedaug nu-
tolstama nuo klasikinės dienoraščio formos.

„Aš nusprendžiau pradėti rašyti tinklaraštį. Šitą tinklaraštį:
<...> Tikrai nesuprantu, koks tikslas rašyti dienoraštį sau.
Noriu, kad kas nors kur nors galėtų perskaityti mano min-
tis.“ (15, p. 8)

7

Dienoraščiai ir slinkti suaugusiųjų pasaulio link + sunkios temos

Asmenybės formavimasis nesustoja. Tik naivumo mažiau.
Dienoraštis tampa ne tik vieninteliu patikėtiniu, paslapčių
saugotoju, bet ir būdu išgyventi kritinėse, lūžio situacijose.

Dienoraščiai saugo ne tik liudijimus apie pirmą didesni
įsimylėjimą, bet ir paslaptis apie gerokai sudėtingesnius
jausmus, santykius, pirmą lytinio gyvenimo patirtį (ne visa-
da sėkmingą), alkoholizmas, narkotikus, priverstą, prekėbiavimą
internetu ir kt.

Kartu dienoraščiuose fiksuojama ryškesnė vidinė veikėjo
branda (perskaitęs savo dienoraščio puslapius veikėjas
kartais negali patikėti, kad anksčiau taip naivai galvojo ar
elgėsi).

Dienoraštis – ne tik saviraiškos priemonė, jis padeda ištvirti
ir ribines situacijas tiek jausmų, tiek fiziniu lygmeniu (po-
traukį į narkotikus (18), fizinę izoliaciją (16, 21, 22).

Natūralu, kad šių dienoraščių rašytojai atskleidžia paauglių
ir vadinamųjų sunkių temų santykį: knygoje atsiranda mirtis,
priklausomybės, socialinės bėdos (skurdas, nepripažinimas,
ligos, tėvų alkoholizmas, neišgalumas), išgyvenimas nežmo-
niškomis sąlygomis, filosofinės temos.

Reikėtų paminėti ir Holokausto dienoraščius (16, 17). Tai
unikalus paauglio balsas, dažniausiai neencenzuruotos jauno
žmogaus įžvalgos, kartu ir sudėtingos praeities epochos
liudijimas. Jie gali būti naudingi atliekant tyrimus – kokias
sumaišius, traumas patyrė vaikai ir paaugliai per sudėtingą

5

Rekomenduojamos knygos

Linksmybės

1. Kinney, Jeff. *Nykykėlio dienoraštis: rašyk ir tu*
2. Russell, Rachel Renée. *Prietrankos dienoraštis*
3. Olsson, Sören; Jacobsson, Anders. *Berto dienoraštis*
4. Rüdiger, Bertram. *Kulmenas ir aš*
5. Murray, Tamsyn. *Viskas apie kesidę: geniali netyčia*
6. Ullrich, Hortense. *Nevaila bučiuoti raganą*
7. Gudonytė, Kristina. *Blogos mergaitės dienoraštis*
8. Little, Jean. *Našlaičiai mano namuose: Viktorijos Koup dienoraštis*
9. De Amicis, Edmondo. *Širdis*

Suaugusiųjų pasaulio link

10. Cabot, Meg. *Princesės dienoraštis*
11. Chbosky, Stephen. *Atskaldino laiškai*
12. Alexie, Sherman. *Absoliučiai tikras indėno dienoraštis*
13. Townsend, Sue. *Slaptas Adriano Moulou dienoraštis: Adriano Moulou brandimo kančios*

8

14. Smale, Holly. *Mokslukė*
15. Sugg, Zoe. *Interneto Mergaitė*

Sunkios temos

16. Frank, Anne. *Dienoraštis*
17. Spiegel, Renia. *Remios dienoraštis*
18. Anonimas. *Paklausk Alisos*
19. Hemingway, Mairiel. *Nematoma mergaitė*
20. Mazetti, Katarina. *Bandykim nekalbėti apie Dievą*
21. Brooks, Kevin. *Dienoraštis iš bunkerio*
22. Cat, Clarke. *Pinklėse*

